

ötrü isə iyulun sonunda səpirlər.

Manqoldun toxumlarını enlicərgəli (cərgələrarası 30-45 sm), yaxud lentvarı (50+20 sm) üsullarla səpirlər. Səpin norması 1-1,5 q/m², qışaltı və yay səpinlərində 1,5-2 q/m². Səpin dərinliyi qışaltı səpində 0,5-1,5 sm, erkən yazda 2-3 sm və yayda torpağın nəmliyindən asılı olaraq, 3-5 sm olmalıdır. Səpindən sonra torpağı bərkidirlər (qışaltı səpindən başqa). Daha faraş məhsul əldə etməkdən ötrü manqodu şitil üsulu ilə də becərmək mümkündür. Şitil çıxarıllarkən bitkiləri cərgədə bir-birində 10-15 sm məsafədə yerləşdirirlər. Manqold səpininə qulluq malalama, yaxud cücərtilər çıxana qədər əmələ gəlmiş alaqlarla və torpaq qabığı ilə mübarizə məqsədilə torpağın dırmıqla yumşaldılmasından ibarətdir. **Bitkiləri iki dəfə seyrəldirlər: cücərtilər çıxandan sonra 5-8 sm məsafədə və 6 yarpaq fazasında 10-15 sm məsafədə. Çıxarılmış bitkiləri yeməkdə istifadə edirlər.** Əkinlərə sonrakı qulluq cərgə aralarının yumşaldılması, cərgələrdə alaqların vurulması, ziyanvericilər və xəstəliklərlə mübarizə və 1-3 suvarmadan ibarətdir.

Məhsulun yığılması. Manqoldun yarpaqlarını istifadə günü yığırlar. Yaz səpininin vegetasiyası ərzində yarpaqları eyni bitkilərdən bir neçə dəfə kəsmək olar, çünki onlar tez böyüyür. Payız əkinlərindən

məhsulu xüsusilə vaxtında yığmaq lazımdır, çünki qışlamış bitkilər xonça əmələ gələndən sonra tezçiçəkləyən zoğlar buraxır. Bu zaman məhsulun keyfiyyəti pisləşir. Payızda qazılıb çıxarılmış köklərdən qışda torpağı qoruyan qurğularda yarpaq çəkməkdən ötrü istifadə etmək olar. Bu halda kökləri yarpaqlardan ələ kəsirlər ki, mərkəzi tumurcuq zədələnməsin və saxlanmaya qoyurlar. Onlar, yaxşı olar ki, zirzəmilərdə torpaq, yaxud nəm qumun qatında saxlansın. Kökləri lazım gələrsə parniklərdə, yaxud istixanalarda basdırırlar.

Faiq Nadirov,

kənd təsərrüfatı elmləri namizədi

İkinci Kənd Təsərrüfatının İnkişafı və Kreditləşdirilməsi Layihəsi

“Masallı Regional Məsləhət Mərkəzinin fəaliyyəti”

Layihə Dünya Bankının vəsaiti ilə Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Kreditləri üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən maliyyələşdirilir.

İcraçı: Aqro-Məsləhət Qeyri Hökumət Təşkilatı

**Ünvan: Bakı, C. Cabbarlı, 40.
Tel/Faks: 4978188; 5967018.**

Manqold

Manqold soyuğa və quraqlığa davamlı ikiillik bitkidir. Ölkəmizdə nisbətən az məlum olan tərəvəzlərdəndir. Lakin onun yetişdirilməsi səmərəli olduğu üçün geniş yayılmalıdır. Manqold bitkisi mətbəx çuğunduruna bənzəyir, lakin onun yarpaqları və saplaqları yeyilir.

Bu bitki bütün sahələrdə yetişdirilə bilər. Soyuğa yaxşı dözüür. Manqoldu orta ağırlıqlı torpaqlarda, qidalı maddələrlə (xüsusən azotla) zəngin torpaqlarda yetişdirmək məsləhət görülür. Mayın əvvəlində səpindən qabaq toxumları islaq parça arasında 2-3 gün nəmləndirir, sonra 3-4 sm dərinliyə səpirlər. Səpin norması 0,5-0,8 q/m²-dir. Cərgələrarası en 50 sm-dir. Mayın ikinci yarısında seyrəltmə aparır, bitkilər arasında 30 sm məsafə saxlayırlar. Vegetasiya dövründə bitkilərin ətrafındakı torpağı yumşaldır, quru havalarda suvarırlar.

Yarpaq manqoldu yayın əvvəlində hələ cavan ikən yığırlar. Mövsüm ərzində 5 dəfəyədək kəsim aparır, cavan yarpaqları saxlayırlar. Saplaqlı manqoldda saplaqları və damarları bir az gec, avqustun ortasından payıza qədər qopardırlar. **Yarpaqlar nə qədər tez-tez kəsilə, onlar bir o qədər çox böyüyür. Yarpaqları saplaqları ilə birlikdə kəsir, sütuncuqları saxlamırlar.**

Güclü şaxtalar düşməmişdən əvvəl bitkiləri kökləri ilə bərabər çıxardır və dərin

parniklərə qoyur, yaxud yeşiklərdə zirzəmiyə daşıyırlar. Yeni inkişaf etmiş yarpaqları sonra qışa qədər yığmaq olar. Bitkini torpaqla birlikdə kökündən çıxarıb dibçəyə əkmək və qışda pəncərənin qabağında becərmək də mümkündür.

Birinci ildə bitkilər yarpaq xonçası yaradır, ikinci ildə isə çiçək açan zoğlar verir. Kökü çox şaxələnmiş, nadir hallarda mil köklü, bəzən yoğunlaşmış, ağ, yaxud açıq-qırmızı rəngdə olur. Çoxsaylı iri yarpaqlarının ayası iridir, qabarıq, az hallarda hamar səthli, sarı, tünd-yaşıl rəngli, tüklü, yaxud zəif piqmentlərlə örtülmüşdür. Saplaqları ətlidir (eni 2-dən 6 sm-dək), yaşıl, gümüşü, yaxud ya açıq, ya da tünd qırmızı rəngə boyanmış olur, yarpaq kütləsinin məhsuldarlığı çox yüksəkdir.

Əhəmiyyəti və istifadəsi. Əmtəəlik məhsulu (yarpaqları) cücərtilərindən 25-40 gün sonra istifadəyə yararlı olur. Bitkilərin məhsuldarlığı bütün vegetasiya müddəti ərzində saxlanılır. **Cavan yarpaqları və saplaqları qida kimi işlədilir. Bunların tərkibində sulu karbonlar, azotlu maddələr, üzvi turşular, karotin, C, B₁, B₂, D, PP, P vitaminləri, kalium, kalsium, fosfor, dəmir, litium duzları və s. vardır.** Manqold erkən yaz dövründə, yaşıl vitamin məhsulu hələ az olanda çox qiymətləndirilir. Onu salat, vineqret, suplar, çuğundur şorbası, soyuq

qəlyanaltı və ikinci xörəklər hazırlanmasından ötrü istifadə edir, yağda ispanaq kimi qızardırırlar. Saplaqlarını duzlanmış suda bişirir və yağda suxarı ilə qızardırırlar. Yarpaqlarını ayrıca, yaxud kələm ilə birlikdə turşuya qoyurlar. Saplaqlarını xiyar kimi turşuya qoymaq olar.

Müalicə xassələri. Manqold müalicə xassələrinə malikdir. Onu şəkərli diabet, qan azlığı, böyrəkdaşı, yüksək qan təzyiqi xəstəliklərində yemək çox xeyirlidir. Onun yeməkdə işlədilməsi qaraciyərin, ürək-damar sisteminin işini yaxşılaşdırır, uşaqların boy atmasına kömək edir, limfa sisteminin fəaliyyətini stimullaşdırır və orqanizmin soyuqdəymə xəstəliklərinə qarşı davamlılığını artırır. **Manqoldu həmçinin şüalanma əleyhinə işlətmək məsləhət görülür. Manqoldun köklərindən hazırlanmış sıyıq keçəlləşmə əleyhinə yaxşı vasitədir.**

Manqoldun becərilməsi xüsusiyyətləri. Manqold sahədə yaxşı qışlayır. Onun göyünü erkən yazda əldə etməkdən ötrü toxumlarını sentyabrın birinci yarısında səpirlər. Bu zaman toxumlar payıza qədər 3-5 yarpaq əmələ gətirirlər və belə vəziyyətdə qışa daxil olur. Qışda yarpaqlar quruyur, torpağın donu açıldıqdan sonra, yenidən cücərir və tez bir zamanda əmtəəlik məhsula çevrilir. Əmtəəlik göyərti ədə edilməsindən ötrü toxumları erkən yazda, payız istifadəsindən